

CUNOSTINTE FOLOSITOARE

Serla A.

„STIINȚĂ PENTRU TOȚI”

SUB DIRECTIVA REDACȚIONALĂ A D-LUI PROF. UNIVERSITAR
I. SIMIONESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3-SEP-1979

REUMATISMUL ȘI ARTEROSCLEROZA

DE

Dr. M. CAHĂNESCU
Medic în București și Carlsbad.

Serla A.

CARTEA ROMĂNEASCĂ

„CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE”

Biblioteca cu caracter enciclopedic, pentru lămurirea pe înțelesul tuturor a problemelor din domeniul științific și geografic. Apare sub direcția *D-lui I. Simionescu*, prof. la universitatea din Iași, Membru al Academiei Române, fost secretar general la Ministerul de Instrucție.

Fiecare broșură de 32 pag. cu figuri, costă numai 4 lei. Se primesc și abonamente și anume pentru 20 numere 60 lei, trimiși prin mandat poștal pe adresa «CARTEA ROMÂNEASCĂ» B-dul Academiei, 3 București.

Seria A. „Știința pentru toți”.

- No 1. Cum era omul primitiv de *I. Simionescu*.
- „ 2. Viața omului primitiv de *I. Simionescu*.
- „ 3. Gazurile naturale de *I. Simionescu*.
- „ 4. Albinele de *T. A. Bădărău*
- „ 5. Diabet, îngrășarea, gălbuierea de *Dr. Căhănescu*.
- „ 6. Raze vizibile și invizibile de *C. V. Gheorghiu*.
- „ 7. Viața microbilor de *Dr. I. Gheorghiu*.
- „ 8. Furnicile de *T. A. Bădărău*.
- „ 9. Viața plantelor de *I. Simionescu*.
- „ 10-11. Pasteur de *C. Moțaș*
- „ 12. Soarele și luna de *I. Simionescu*.
- „ 13. Telefonla fără fir de *T. Lalescu*.
- „ 14. Porumbeli Mesageri de *V. Sadoveanu*.
- „ 15. Planeta Marte de *Ion Pașa*.
- „ 16. De la Omer la Einstein de *General Sc. Panaitescu*.
- „ 17. Cum vedem de *Dr. I. Glăvan*.
- „ 18. Razele X. de *Al. Cișman*.
- „ 19. Omul dela Cucuteni de *I. Simionescu*.
- „ 20. Protozoarele de *I. Lepși*.
- „ 21. Fulgerul și trăsnetul de *C. G. Brădețeanu*
- „ 22. Nebuloasele gazoase de *M. E. Herovanu*
- „ 23. Bacteriile folositoare de *I. Popu-Câmpeanu*.
- „ 24. Scrisori cerești (Meteorite) de *I. Simionescu*.
- „ 25. Din istoricul electricității de *Stel. C. Ionescu*.
- „ 26. Mercur și Venus de *C. Negoită*.
- „ 27. Reumatism și arteroscleroza de *Dr. M. Căhănescu*

E. O.

Seria A.

No. 27.

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE
ȘTIINȚA PENTRU TOȚI

REUMATISMUL

ȘI

ARTEROSCLEROZA

DE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dr. M. CĂHĂNESCU

Medic la București și Carlsbad.

Bibl. Univ. Cluj.
Nr. 2285/1825

BUCUREȘTI

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ”

11.293

222161
BCU Cluj / Central University Library Cluj

I

Reumatismul și stările reumatismale.

Medicina științifică, propriu zisă, e încă o doctrină nouă; și se înțelege că nu toate ramurile ei sunt tot una de bine cunoscute și lămurite. Progresele științei medicale bazate pe cercetări și experiențe și nu pe speculațiuni cum se făceau în timpurile vechi, sunt incete și merg de obicei în rând cu progresele și vederile din alte ramuri ale științei. Razele Röntgen, o descoperire curat fizicală, au adus multe foloase medicinii, pe cari ea nu le-ar fi avut fără asemenea descoperire. Descoperirea radiului, o descoperire curat chimică, a folosit mult medicinii. Și așa mai departe. Orice descoperire din alte ramuri științifice contribuie la luminarea și îmbogățirea medicinii. În așa chip nu trebuie să ne mirăm că unele ramuri ale medicinii sunt mai nelămurite decât altele.

Reumatismul și stările reumatismale constituiesc partea cea mai întunecată a medicinii științifice și deabea cunoștințele din ultimele vremuri au adus oarecare lumină atât cu pri-

vire ia cunoașterea lor cât și cu privire la vindecarea lor. Noțiunea însăși de reumatism e atât de neguroasă și grea de definit, încât cu greu ar putea răspunde cineva exact și fără înconjur ceea ce e reumatismul, printr'o definiție care să cuprindă tot ce înțelegem noi — medicii și profani — prin acest cuvânt. Cuvântul ne-a rămas din timpurile vechi când el corespundea cu vederile științifice din acele timpuri și cari nu se mai potrivesc cu vederile din timpurile noastre. Dar acest cuvânt a fost adoptat și a prins — în toate limbile — rădăcini atât de adânci, încât este greu de înlăturat și de înlocuit prin altul, deși s'au făcut dese încercări.

Când zicem „reumatism“, „reumatic“ ne gândim în primul loc la o stare de boală care produce dureri sau senzațiuni neplăcute localizate în diferite părți ale corpului, de preferință la incheieturi, mușchi, nervi și cari au o legătură cu schimburile vremii, îndeosebi cu frigul și umezeala, fie că aceste ar fi cauza presupusă a lor fie că sub impresiunea acestora, boala se înăsprește.

Un om a fost rănit de un glonte sau de altă armă. El s'a vindecat. I-a rămas însă un semn care nu-l doare, nu-l împiedică la nimic, dar... de câte ori vremea se schimbă, semnul acesta, ca un barometru, răspunde ba uneori prevede prin anumite senzațiuni neplăcute („mă trage“, „mă doare“, „mă supără“) dureri, cari sunt numite *reumatice*. Un om perfect sănătos face o călătorie în tren. Cineva deschide o fereastră;

e curent. Deodată simte o durere vie în obraz, rămâne cu un tic „reumatic“ dureros al feții sau fața i se deșfigurează, capătă o paralizie „reumatică“ sau cum ziceau cei vechi, în latinește *a frigore*, din răceală. Un om asudă în urma unei munci obositoare sau a unui marș; spre a se răcori se pune în bătaia unui vânt rece. Deodată are un „junghiu“ în regiunea șalelor — *lumbago reumatic*. Un altul ocupat la cine știe ce treabă în frig și umezeală, se trezește cu încheiturile umflate și dureroase — *reumatism articular*.

Aș putea înmulți exemplele. La toate se presupune că frigul sau umezeala rece ar fi cauza boalei sau a turburărilor pricinuite. Cele mai multe vin cu dureri și cu încetarea sau îngreuierea bunei funcțiuni a organelor bolnave. Dar nu în totdeauna și nu la toate se poate constata cu siguranță că frigul sau răceala au fost cauza sau ar înrâuri mersul boalei, totuși din cauza asemănării cu alte boli provenite din frig profanul și nu arareori și medicul vorbește de reumatism, de o stare reumatismală. Știința medicală de azi a căutat să facă o alegere, o grupare a diferitelor stări ce intră în cadrul boalelor zise reumatismale.

De oarece multe din dureri sunt localizate la încheituri, s'au numit boalele acestea „artrite“ dela grecescul *artros*, *încheitură*. Dar cum pe lângă turburărilor din încheituri mai sunt și altele și cum la mulți din acești bolnavi aceste simptome s'au arătat fie înaintea fie după turburărilor în încheituri, aceste stări în cari turbură-

rile în încheituri nu sunt atât de vădite s'au numit *artritice* și starea aceasta „artrismul”. Un cuvânt nou, o noțiune nouă care a adus și mai multă încurcătură.

Artrismul nu mai e artrita și nici reumatismul, ci o simplă *predispoziție* la anumite stări cari au o legătură cu reumatismul. Se presupune că el e în legătură cu o schimbare în compoziția sângelui... ceea ce cei vechi numiau o *dialeză*.

Cuvântul reumatism e în legătură cu vechile vederi asupra cauzei lui. El vine dela grecescul *rheuma*, scurgere. Se presupunea că la aceste boli se produce în organism un lichid turbure care nu eră puroi și care se scurgea și se așeza înăuntrul organelor bolnave, încheieturi, nervi, etc. În parte vederile aceste sunt îndreptățite și azi și tocmai aceasta este una din cauzele pentru care nu ne putem lipsi de acest cuvânt. Aceste schimbări se petreceau de obicei după o răceală. În timpurile vechi, când încă nu se știă ceea ce însemnează *infecțiunea*, multe boli se credeau datorite numai răcelei. Dacă aceste scurgeri (ale materiei reumatice) se făceau în afară se vorbea de „*catar*”, dela grecescul *katarheo*, a scurge prin sau în afară. Deci catar și reumatism erau cuvinte cu aproape aceeași însemnare. Și azi francezii zic la guturai (catarul nasal) *rhume* adecă *rheuma*. De aci o vagă legătură între răceală și rheuma. A ajuns atât de departe această confusiune în mintea oamenilor, încât când azi cineva zice reuma, reumatic

se gândește la o turburare ce e *provenită sau stă în legătură cu răceala*. Știința care se ocupă cu crearea cuvintelor noi, nu a ținut pasul cu mersul științei medicale. De aci o mare discordanță între faptele vieții vii și între cuvintele cu care le numim.

Nu aș fi vorbit despre aceste lucruri dacă nu ar avea și o latură practică, importantă tocmai întru cât privește aceste boli atât de răspândite și atât de rău cunoscute. Când un bolnav vine la un medic cu credința că se duce să-l consulte pentru un „reumatism”, el iese de multe ori din cabinetul acestuia cu altă boală la care nici nu se gândeă. ba de multe ori dacă consultă doi sau mai mulți medici el iese cu două sau mai multe diagnosticuri, cu nume diferite deși ambii sau toți medicii au văzut bine și au recunoscut boala. Numai că fiecare a întrebuițat alt *nume* după chipul cum a văzut boala. Bietul bolnav e nedumerit. Pierde încrederea în medici și medicină, cu gândul că medicii lui au văzut fiecare altă boală sau nu au recunoscut-o — ceeace nu corespunde cu realitatea.

Bolnavul poate fi liniștit și nu trebuie să se preocupe de numele sau eticheta pe care a pus-o medicul sau medicii săi. Diagnosticul și tratamentul au fost desigur bune și numai numele e diferit, ceeace pentru bolnav nu are multă importanță.

Câmpul medicinei încă nu s'a curățit de unele vederi și nume vechi pe cari nu le putem înlocui în mod definitiv cu altele, până ce nu vom

cunoaște exact cauzele adevărate ale fiecărei boli și până ce învățații nu se vor înțelege asupra numelui definitiv ce trebuie de dat unor anumite stări de boală și până ce aceste boli nu vor fi grupate în mod rațional.

Data fiind starea de lucruri, nu ne rămâne deocamdată decât să înșirăm numele bolilor celor mai cunoscute și răspândite cari fac parte din grupul reumatismelor, fiind bine încredințați că unele din ele, când se va cunoaște cauza lor adevărată, vor fi scoase din acest grup. Ca și la orice clasificare așa și la boli, ele nu se deosebesc în chip absolut unele de altele ci sunt treceri și înrudiri, apropieri și îndepărtări dela una la alta. De aceea eu voi înșiră în rândurile ce urmează un număr de boli trecute azi drept reumatice; mă voiu silii a le descrie pe scurt, a arăta simptomele lor, chipul de a le cunoaște și felul de a le trata.

A. Boli reumatice.

Cea mai bine cunoscută și răspândită din aceste boli este *reumatismul articular acut* zis și *poliartrita acută reumatică*. Dar tocmai la această boală se prinde cum vederile medicilor de azi se deosebesc de acele ale medicilor vechi și cum totuși ne putem cu greu lipsi de numirile vechi.

Reumatismul articular acut ¹⁾ este o boală care

¹⁾ O boală se numește *acută*, când vine repede și du rează scurtă vreme, câteva zile sau săptămâni. Bolile acute

vine de cele mai multe ori cu ferbințeală și până la 40 grade (temperatura normală a omului este între 36—37 grade) și cu o umflare a unei sau a mai multor încheituri — de aci și numele de poliartrită. Azi când zicem că o boală e întovărășită de ferbințeală, ne gândim de cele mai multe ori la o *infecțiune*, adică la o boală care e datorită unor microbi. Cum în genere reumatismul poliarticular acut are înfățișarea unei boli infecțioase bănuim că și el e datorit unui microb anumit, necunoscut cu siguranță, deși cercetătorii sunt pe urma lui. Pe lângă infecțiunea presupusă, după vederile științei de azi — frigul și umezeala rece joacă fără îndoială un rol însemnat în *etiologia* (cauza) aceste boli. Boala poate veni la orice vârstă și nu are alegere cu privire la sex; pot fi bolnavi deopotrivă și femeii și bărbați. Ea poate dura săptămâni și luni, silind pe bolnav să stea în pat și să renunțe la orice fel de activitate, îndurând dureri mari la încheituri, așa încât rămâne ca înțepenit. Încheiturile se umflă, se simțesc calde și în interiorul lor se adună un lichid cleios care nu e puroi. El poate să se localizeze numai într'o singură încheitură, de obicei la genuchiu, mână, umăr, coapsă, dar poate să se întindă rând pe

se mai deosebesc de cele așa zise *cronice*, prin aceea că simptomele lor sunt mai violente și că vin de multe ori cu fierbințeală mare. Bolile *cronice* sunt acele cu durată mai îndelungată, luni și ani; ele nu sunt atât de violente deși prezintă uneori și accidente mai vii. O boală poate să înceapă de la început a fi cronică sau boala acută trece în una cronică.

rând chiar la toate. În deosebi se lasă la încheiturile șirei spinării. Mușchii înșiși sunt dureroși, slăbesc, se *atrofiază* adică se închircesc. Boala aceasta poate veni uneori întovărășită și cu o boală de gât. Ea dă loc la unele complicații grele și din partea altor organe, în primul loc din partea inimii, ba unii susțin chiar că orice poliartrită e combinată cu o schimbare în pielița ce acoperă partea de dinăuntru a inimii (*endocardul*) sau și a acelei ce acoperă părțile din afară ale inimii (*pericardul*). De aci și numirile de *pericardită* sau *endocardită* reumatică. Această predilecție a veninului reumatic pentru pielițele subțiri (*seroasele*) ce acopăr unele organe poate merge atât de departe încât și acele pieliți să se imbolnăvească. Atunci vorbim de *serozite reumatice* sau dacă numai una e prinsă îi dăm numele aceleia.

Am vorbit mai sus de *endo* și de *pericardite* reumatice, tot așa sunt *pleurite* reumatice când pielița ce acoperă plămânii și pereții interiori ai pieptului sunt prinse, de *peritonite* reumatice când pielița ce acoperă mațele — *peritoneul* — și partea de dinăuntru a pântecelui e prinsă, de *meningite*, când pielița ce acoperă creierii — *meningele* — e prinsă și așa mai departe.

De aci se poate vedea cât de grea poate fi această boală și în câte feluri diferite se poate prezenta. Ea poate duce și la moarte dar de cele mai multe ori, cu un bun tratament se vindecă, fie cu totul, fie lăsând unele urme la încheieturi sau la inimă.

Dacă boala aceasta durează mai multe luni, în care timp de obicei durerile sunt mai slabe, atunci vorbim de *reumatismul poliarticular cronic* sau subacut. Cu cât o atare boală durează mai mult cu atât șansele unei vindecări complete sunt mai mici. Uneori acest reumatism cronic începe întocmai cași acut cu o durere în gât (anghina reumatică), alteori începe deodată cu aspectul unei boli cronice adică ferbințeala nu e mare sau nu e deloc, durerile sunt mai mici dar durata e lungă și vindecarea grea.

Orice reumatism acut sau subacut cere pentru vindecarea lui *odihnă în pat*; de altfel orice bolnav cu ferbințeală, trebuie să înțeleagă că prima condiție pentru vindecarea lui este patul, odihna absolută. Organismul surprins de boală pune în mișcare toate forțele lui de apărare contra boalei și deci trebuie să-i dăm răgaz și posibilitatea ca într'adevăr să întrebuițeze toate forțele pentru acest scop. Mișcarea însă și cerințele vieții iau o mare parte din energia vitală de care dispune corpul și pe care el le-ar întrebuiți cu folos pentru alungarea boalei. De aceea, când medicul ordonă bolnavului patul, bolnavul trebuie să înțeleagă că acesta este medicamentul de căpetenie, că deci patul îi dă bolnavului odihna de care are nevoie. Incheiturile se repauzează și nefăcând mișcări suferă și mai puțin; patul dă trupului o temperatură egală, bolnavul de reumatism fiind foarte simțitor pentru schimbarea temperaturii. O dietă ușoară, regularea scaunului și pe lângă aceste unele medicamente îi vor fi de folos.

Tocmai cu privire la reumatism medicina dispune de un medicament de mare preț și de cele mai multe ori aproape sigur *salicilul* sub diferite forme ca *acidul salicilic*, *salicilatul de sodă*, *aspirina*, etc., toate — cel puțin la început — luate în doze mari. Medicul va alege pe acela sau acele preparate, ce se potrivesc mai bine cu starea bolnavului.

Din păcate, nu toate cazurile se vindecă cu salicilate și atunci suntem nevoiți a recurge la altele, fie pentru a alina durerile, fie pentru a reduce febrințele prea mare, fie pentru a lupta contra boalei însăși. În unele cazuri *chinina* va avea un efect asemănător cu salicilul, tot așa și *antipirina* și alte preparate ale farmaciei moderne. În afară de aceasta trebuie să fixăm încheiturile bolnave cu bandaje speciale și mai dăm și unele unsori externe ca *salicilatul de metil*, *ichtiolul* și altele. Mai ajută la vindecarea reumatismului ceaiurile cari produc sudoare cum e ceaiul ferbinte de soc, de tei și altele.

În cazurile cronice, unde durerea nu mai e atât de violentă, recurgem la alte mijloace externe așa zise *fizicale*. Aci în primul loc vine *căldura*, sub toate formele ei ca, băi de aer ferbinte, comprese de nomol ferbinte, de mămăligă, de nisip cald; *diatermia*, băile de lumină electrică, băi de soare artificial sau natural, apoi razele ultraviolete, băi de ape bogate în radium și altele. Mai târziu masajii și exercitarea încheiturilor bolnave.

Un tratament nou al reumatismului cronic și

subacut este acela cu injecțiuni de lapte sterilizat sau cu alte substanțe asemănătoare ce se fabrică în unele laboratorii și cari provoacă febră și produc o puternică reacțiune a organismului care pune în mișcare toate forțele de cari dispune pentru a se lepăda de boală. Aceste injecțiuni pot fi întovărășite de un tratament salicilat. Metoda aceasta cu totul nouă se numește *tratamentul proteinic* sau tratamentul stimulent, căci el stimulează forțele proprii ale bolnavului. Bolnavul trebuie să știe că nu medicamentele vindecă, ci însuși organismul și de aceea vechiul proverb latinesc are dreptate: „natura sanat, medicus curat” adică natura ne vindecă, medicul ne dă numai îngrijirea și îndrumarea.

În cazurile în cari nici aceste mijloace nu ar ajunge, stațiunile balneare și mijloacele de care dispun ele pot contribui la vindecarea completă a bolnavului. Acolo, pe lângă mijloacele pe cari le-am numit mai sus mai există *băi de nămol*, de *iod*, de *pucioasă*, de *radium*, precum și ape de băut, cari toate la un loc contribuiesc la însănătoșirea bolnavului. La noi în țară stațiunile cele mai importante pentru reumatism sunt *Mehadia*, *Govora*, *Lacul Sărat*, *TeKirghiol*. În streinătate: *Piștian* în Cehoslovacia, apoi *Teplitz*, *Marienbad*, *Carlsbad*, *Franzensbad* cu renumitele lor zăcăminte de nămol și *Ioachimstal* cea mai bogată sursă de radium de pe continent. În Franța *Aix-les-Bains*, în Germania *Wiesbaden* și altele.

Boala aceasta predispune la recidive, adică

poate reveni în parte sau în totalitate. De aceea cel care a scăpat de ea, trebuie încă să se fe-rească multă vreme de răceală și umezeală și să se îngrijească multă vreme, și dacă poate, să petreacă anotimpurile reci în țări mai calde și mai uscate.

În afară de reumatismul obișnuit, care atacă mai ales încheiturile, mai sunt și alte forme despre cari voi vorbi. Înainte însă de aceasta trebuie să adaog că nu orice inflamație (aprin-dere) a încheiturilor este de natură reumatică, deși trece tot sub numele de reumatism. Sunt inflamațiuni acute ale încheiturilor, cari sunt datorite altor cauze, deși seamănă mult cu cel descris mai sus. Este datoria medicului de a cu-noaște și deosebi diferitele forme de boli ale articulațiunilor și de aceea bolnavul trebuie să consulte pe medic pentru a ști despre ce fel de „reumatism” este vorba. Așa una din bolile cari dau loc la inflamațiunile încheiturilor este scar-latina. La început forma e foarte asemănătoare cu aceea a reumatismului, dar mai târziu, în unele încheituri, se poate produce puroi cecece de obicei nu e cazul la reumatism. De asemenea și o infecțiune a sângelui, *septicemia*, poate veni sub forma reumatismului. O boală iarăși care poate produce o inflamațiune acută a încheitu-rilor este *blenoragia* (sculamentul) apoi *tuber-culoza*, *sifilisul*, unele boli ale sistemului ner-vos și altele. Cum astfel de boli cer un trata-ment special este bine ca să știe înainte de toate de ce fel de boală este vorba.

De când s'au introdus serurile ca tratament al diferitelor boli grele, se cunoaște și o altă formă a „reumatismului”. Aceste injecțiuni pot provoca unele umflături ale încheiturilor ce seamănă mult cu reumatismul, dar ele sunt trecătoare și nu au de cele mai multe ori nici o gravitate. Unele boli de inimă, de rinichi, anemii, pot provoca umflături în apropierea încheiturilor sau chiar în încheieturi. Ele trec dacă se tratează boala însăși. Se înțelege că și o scrântală a unei încheieturi, provocată printr'o mișcare greșită sau forțată, poate duce la umflătura încheieturei, dar aci nu poate fi vorba de reumatism.

O altă formă a reumatismului este *reumatismul muscular*. Și el e provocat de cele mai multe ori de frig, de o răceală, mai ales întovărașită de umezeală și de oboseală prea mare. El se cunoaște prin aceea că mușchii întregului corp sau ai unei părți, sunt dureroși atât la mișcare cât și dacă îi atingem. Dacă această stare vine repede și cu ferbințeală sau de loc se zice că e reumatism muscular *subacut* sau *cronic*. Această boală nu are însemnătatea reumatismului articular. Ea nu are gravitatea ei și nu dă loc la complicații atât de grele, totuși e chinuitoare prin durerile ce provoacă și prin aceea că împiedică pe bolnav dela activitatea lui. De asemenea, ca mai toate boalele reumatismale, dă loc la recidive, adică revine adeseori, mai ales la o schimbare a vremii și când e vremea rea.

Una din formele cele mai neplăcute și dure-roase ale acestui fel de reumatism este așa zisul *lumbago*. Această boală apare deodată repede, fără ca să putem învinui vreo cauză precisă și se arată prin aceea că în regiunea șalelor, mai mult într'o parte decât în ambele, bolnavul simte o durere puternică în partea „deșertului”, ca și cum l'ar fi înjunghiat cineva cu un cuțit. De aci și numele popular „junghiu”. Bolnavul este oprit în loc din cauza durerii și nu se mai poate mișca. Durerea aceasta nu slăbește decât printr'un repaos absolut și poate dura câteva zile sau chiar săptămâni. În afară de durerea pe locul bolnav, la orice încercare a bolnavului de a se mișca și dacă apăsăm cu degetul regiunea bolnavă, bolnavul nu prezintă alte turburări. Tratamentul acestei boli este asemănător cu acel al tuturor bolilor reumatismale: odihna absolută, ventuze seci sau cu sânge în regiunea mușchilor bolnavi, muștar. Ca medicamente, preparatele salicilate, unsori cu salicilat de metil, ceaiuri ce produc sudori, etc.

În cazurile de reumatism muscular cronic sau *miozitele cronice* cum se numesc în medicină, de asemenea tratamentul este asemănător cu acel al reumatismelor cronice în genere: la început odihna, mai târziu un exercițiu sistematic al mușchilor, căldura sub toate formele ei, masaj, lumină, ș. a.

Unele boli infecțioase se prezintă la început cu simptome de reumatism muscular, adică cu dureri în toți mușchii și greutate la mișcare. Dar

după câteva zile boala adevărată se arată și trebuie tratată ca atare.

Reumatismul poate ataca și unele organe anumite, cum sunt rinichii (*nefrită* reumatică), sau beșica udului (*cistita* reumatică), sau uterul, matca, (*metrita* reumatică). De asemenea se pot îmbolnăvi și ochii, de obicei unul. O aprindere reumatică a ochiului, face ca să se îmbolnăvească piețița dinăuntru ochiului care îi dă culoarea (Irisul).

În acelaș timp se roșește și piețița de dinafară (conjunctivita). Această boală reumatică a ochiului, numită *irita reumatică*, cere îngrijiri deosebite din partea unui specialist, căci în cazul contrar vederea e primejdjită. Sunt unii oameni cari din cauza frigului urinează un fel de urină roșie în care intră culoarea naturală a sângelui (*hemoglobinuriile a frigore*). De asemenea există și un reumatism al intestinelor cari provoacă diaree și dureri (crampe) în intestin. Toate aceste boli reumatismale se vindecă prin aceleași mijloace: liniștea, salicilul și căldura precum și ceaiuri sudorifice.

O altă formă a reumatismului este și așa zisul *reumatism multiform sau nodos acut*. El se prezintă prin dureri în membre, în mușchi și prin noduri sub piele, precum și prin pete viete în apropierea încheiturilor. Această boală pare a fi infecțioasă și contagioasă și este o boală a copiilor sau oamenilor tineri. Ea e trecătoare, durează 8—14 zile și se vindecă prin aceleași mijloace ca și reumatismul articular acut.

B. Nevralgii.

Când reumatismul sau frigul atacă nervii, vorbim de *nevralgii*.

Nevralgiile sunt boli foarte dureroase, durerea se răspândește dealungul nervilor. Boala aceasta poate dură dela câteva zile sau săptămâni, până la luni și ani întregi. Cea mai cunoscută și mai dureroasă nevralgie „reumatică” este *sciatica* și *ischiasul*. Ea este o boală a nervului care îngrijește piciorul dela coapsă și până la vârful degetelor. Simptomele ei sunt dureri cari pot fi mărginite numai în partea de sus a piciorului (coapsa), dar și dealungul lui până în vârful degetelor, apoi neputința de a umbla sau mișcă piciorul, o slăbire a mușchilor și în cazurile de lungă durată o ținută specială a corpului întreg, care caută să cruțe piciorul de greutatea corpului. Această boală poate dură uneori luni întregi și se lasă greu influențată de diferitele tratamente ce încercăm. Și aci, ca la toate boalele reumatice, salicilatele sunt medicamentele cele mai întrebuintate, apoi căldura sub diferite forme: comprese ferbinți de nămol, de mămligă, de făină de mălai sau de nisip ferbinte, băi diferite, de lumină electrică, diatermie, etc. În cazuri mai grele se fac injecțiuni cu apă destilată, cu alcool, cu antipirină sau cu acele medicamente ce servesc la *tratamentul* numit *proteinic*. În cazurile cronice, sunt bune băile de pucioasă, de iod, de nămol, de radium. Boala se cunoaște nu numai prin localizarea ei

dealungul piciorului dar și prin unele puncte dureroase în anumite părți și prin aceea că dacă îndoim piciorul din coapsă, cu genunchii întinși, bolnavul resimte o durere și caută să îndoiască genunchiul.

În unele cazuri foarte grele de sciatică, suntem nevoiți a întinde forțat nervul, fie pe cale mecanică, fie pe cale sângeroasă (chirurgicală). Masajul, în deosebi masajul punctelor dureroase, poate deasemenea da rezultate bune. Sciatica nu e însă o boală numai reumatică. Și ea poate fi datorită și altor cauze, pe cari medicul trebuie să le cerceteze și să le trateze.

Dar nevralgiile de aceste reumatice nu sunt numai la nervul piciorului ci și la alți nervi; la nervul feței (*nevralgia trigeminală*), la nervii dintre coaste (*nevralgia intercostală*) și așa mai departe. Toate nevralgiile pot fi de lungă durată și să opună rezistență la orice tratament medical, așa ca să fim nevoiți a recurge la o operație.

Sunt și boli reumatice ale nervilor cari în loc să producă dureri, produc *paralizii*. Așa e *nevralgia facială*, cu paralizia feții. Urmarea ei este o desfigurare; omul pare a avea două jumătăți de față, cu totul diferite; el nu poate mișca jumătatea feții bolnavă, gura, nu poate închide bine ochiul și așa mai departe.

În aceste cazuri pe lângă tratamentul general așa cum îl facem la toate reumatismele, mai aplicăm și electricitate. Reușim astfel de cele mai multe ori a redă feții mișcarea și forma de mai înainte.

C. Guta.

Cu totul de altă natură par a fi formele *cro-nice* de reumatism și *guta*, cari sunt boli ale vrăstei mai înaintate. Ele se presintă de obicei la persoane cari au împlinit 40 ani și atacă de preferință încheiturile. Cauza lor nu mai e frigul sau răceala, deși și ele se înrăutățesc sub influența frigului și a umezelei. Cauza lor pare să fie o compoziție stricată a sângelui — ceeace medicii vechi numiau o *diateză* — datorită fie alimentațiunii (nutrițiunii) greșite, fie unor turburări în organele ce au menirea de a scoate din sânge anumite substanțe vătămătoare și cari nu mai pot răspunde menirii lor. Astfel de organe sunt rinichii, ficatul, unele organe numite glande cu secrețiune internă ca *tiroida* (gușa), *ovarele*, etc. Când aceste organe nu funcționează bine, sângele se încarcă cu substanțe vătămătoare, cari se depun în încheituri și în alte părți. Încheiturile se umflă, sunt dureroase la atingere; se deformează, se îngroașe, se înțepelesc (*se anchilozează*), prezintă noduri (nodurile lui Heberden, tofii gutoși), îngreuiază mult funcțiunea membrelor și fac viața chinuită și grea, fără ca totuși să o primejduiască. Aceste boli sunt *artrita deformantă* și *guta*. *Sifilisul*, *tuberculoza* dar și alte cauze, pot pricinui asemenea boli. Mai mult ca toate, o viață neregulată și o alimentație greșită și preă încărcată cu carne și alcooluri.

Tratamentul lor trebuie să aibă în vedere și

aceste cauze precum și mai ales alimentația care se regulează după un anumit *regim*, adică după anumite reguli. Se recomandă vegetalele, fructele, laptele, precum și unele ape minerale leșioase, cum e la noi apa de *Malnaș*, și de *Căciulata*, în streinătate apele de *Vichy*, *Vals*, *Carlsbad*, *Marienbad*. Aceste boli se tratează mai bine la stațiuni balneare speciale unde se pot aplica băi de iod, pucioasă, băi de nămol, de radium, de lumină electrică sau și de soare. Ca medicamente se recomandă de asemenea salicilatele, apoi preparate cari curăță sângele: iodul, atofanul, urodonalul, preparatele de colchic (dediței), piperazina și altele. Trebuie să căutăm ca ieșirile cu scaunul și cu udul, să fie regulate.

Prin *artritis* nu înțelegem o boală anumită, ci o predispoziție (o înclinare) la multe boli, cari intră în cadrul reumatismelor precum și la unele boli de piele sau de intestine. Acți un regim potrivit poate pune capăt turburărilor și, ca la toate, cumpătarea în mâncări, băuturi și în manifestațiunile vieții, e de rigoare.

De sigur este greu a înșiră într'o broșură de popularizare a medicinei toate formele ce intră în cadrul reumatismului și a face deosebiri fine între ele. Aceasta ar întrece cu mult limita acestei broșuri. Am numit aci pe cele mai răspândite, am arătat că cele mai multe sunt datorite frigului și umezelei și — mai ales cele cronice — unei alimentațiuni greșite, în care intră multă carne și unei vieți neregulate. De

asemenea am arătat că toate cer pentru tratamentul lor, odihna, căldura și unele medicamente și că pot fi vindecate.

Dar, ceea ce e mai important, e că trebuie să se știe că sub forma reumatismului se prezintă și multe alte boli, uneori grave și că cine suferă de astfel de turburări, nu trebuie să întârzie a chema pe medic, tocmai pentru a se vedea dacă e vorba de un reumatism adevărat sau de altceva.

II

Arterioscleroza.

Ca multe numiri în medicină, tot așa și cuvântul *arterioscleroză* se trage din limba veche greacă și însemnează *învârtoșarea arteriilor*. Vom înțelege deci prin arterioscleroză acele turburări pe cari le punem în legătură cu învârtoșarea arteriilor.

Arteriile sunt țevile, prin cari sângele este împins de inimă în toate părțile corpului. Dacă apăsăm ceva cu două degete, aproape de încheitura mânei, în partea dinspre palmă și dinspre degetul mare, simțim *pulsul*, adică tactul cu care inima bate și împinge sângele. Sângele fiind un lichid cu o anumită greutate, apasă asupra părților arteriilor. Această greutate reprezintă pe deoparte tăria cu care bate inima, pe de altă parte greutatea însăși cu care sângele apasă asupra părților arteriilor. Greuta-

tea cu care apasă sângele, care curge, asupra părărilor arteriilor, se numește *presiunea sângelui*. Această presiune se poate măsura. Dacă apăsăm cu unul din degetele cu care pipăim pulsul din ce în ce mai mult, va veni un timp când al doilea deget nu mai simte pulsul. Tăria cu care am apăsăm ca să facem să dispară pulsul, măsoară presiunea sângelui. Medicii au anumite aparate cu cari pot măsura exact această presiune.

Presiunea aceasta nu e tot de un fel, la toți oamenii și chiar la același om nu în toate timpurile e aceeași. Ea depinde de mai multe împrejurări, în primul loc de tăria cu care sângele este împins de inimă, apoi de piedicile (rezistența) ce i se opun. Dacă i se opune o piedică mai mare și presiunea va fi mai mare, dacă această rezistență va fi mai mică și presiunea sângelui va fi mai mică. Cazul din urmă se întâmplă de pildă dacă o vână sau arteră e deschisă, și se pierde mult sânge. În aceste cazuri presiunea poate deveni foarte mică, sângele nu mai ajunge până la suprafața corpului, căci se scurge ușor, pielea devine palidă, avem ceea ce se chiamă *anemia acută*. Dacă — din contra — arteriile se contrag (se strâng), atunci sângele va curge mai greu, presiunea va fi mai mare. Tot așa se întâmplă când arteriile — în loc să fie elastice, moi, cum sunt de obicei, vor fi vârtose. Aci părății arteriilor nu cedează, nu fac loc valului de sânge și atunci sângele împins de inimă apasă mai greu asupra lor, vom avea deci o presiune mai mare.

Arteriile omului nu sunt țevi tari ca plumbul sau oțelul ci seamănă mai mult cu țevile de gumă, cari cedează și ușurează scurgerea sângelui. Așa sunt arteriile la copii sau la oameni tineri. Cu cât omul îmbătrânește cu atât arteriile devin mai tari, mai vârtoase; în părți lor se așează un fel de materie calcaroasă (ca varul) și din această pricină ele nu mai suportă cu ușurință apăsarea sângelui. Ba uneori se rod și în anumite împrejurări se pot rupe.

Starea mai mult sau mai puțin înaintată a învârtoșirii arteriilor este arterioscleroza.

Din cele spuse, se poate ușor înțelege că un anumit grad de arterioscleroză este firesc, adică este o însușire a bătrâneții însăși și cei vechi aveau dreptate când ziceau că chiar bătrânețea e o boală. Arterioscleroza este — după cum spune un învățat francez — sfârșitul firesc către care duc toate stările, la care omul este supus în lungul vieții lui sau — cum spune un alt învățat — este *rugina vieții*. După cum cum și viața a adus cu ea boli diferite, o muncă preă mare și preă multe destrăbălări, arteriile vor suferi schimbări mai mari sau mai mici, mai înainte sau mai târziu. De aceea s'a și zis cu drept cuvânt că omul nu e bătrân după numărul de ani pe cari îi duce în spinare, ci după gradul de învârtoșare a arteriilor lui.

Dacă deci vom găsi arteriile învârtoșate la un om de 70—80 ani, nu poate fi vorba de arterioscleroză ca boală, ci ca ceva firesc. Ea devine numai atunci o boală când aceleași schim-

bări le vom găsi la oameni mult mai tineri, la 35, 40, 45 ani. Aci putem vorbi de *boala* numită arterioscleroză, căci nu e firesc ca un astfel de om să aibă arteriile învârtoșate.

S'a mai spus: omul e răspunzător de uzura arteriilor sale. În adevăr, felul de viață este acela care duce de multe ori la arterioscleroză. Aceasta ne face să vorbim puțin de *cauzele* acestei boli. În primul loc trebuie să învinuim unele boli, mai ales bolile infecțioase, adică datorite unor microbi — prin care a trecut bolnavul. Microbii aceștia produc anumite otrăvuri cari atacă pereții arteriilor și cari duc la învârtoșarea lor înainte de vreme. Astfel de boli sunt scarlatina, tifosul, gripa și altele, dar mai ales și înainte de toate *sifilisul*.

Dar nu numai otrăvurile produse de microbi dau loc la arterioscleroză ci și altele; așa e în primul loc plumbul, la oamenii cari au a face cu substanțe ce conțin plumb cum sunt vopsitorii cari mănuesc vopsele cu plumb (cerusa).

Alte otrăvuri, cari pot duce la arterioscleroză, sunt *alcoolul*, una din cauzele cele mai răspândite și *tutunul*. O viață „prea bună“ cu mâncări multe și dese, cu băuturi alcoolice, cu „chefuri“ prea dese și mai ales cu mâncări ce conțin prea multă carne, poate de asemenea duce la arterioscleroză prin otrăvurile ce ie produc astfel de mese și prin bătăile neregulate ale inimii la cari dau loc. Intre bolile cari duc de asemenea la arterioscleroză putem număra și guta, artritis-

mul¹⁾ diabetul²⁾ și unele boli cronice ale rinichilor. Aceasta pentru că la asemenea boli, rinichii nu sunt în stare a scoate din sânge ceea ce e de prisos sau vătămător corpului. În atari cazuri presiunea sângelui devine tot mai mare, păreții arteriilor devin din ce în ce mai vârtoși. Dar și o viață prea muncită, prea chinuită și plină de supărări și griji, poate duce uneori la arterioscleroză, la îmbătrânirea înainte de vreme.

Învârtoșarea arteriilor nu se face uniform, adică deodată la toate arteriile, ci la unele mai mult, la altele mai puțin, la unele mai de timpuriu la altele mai târziu, sau de fel. Se înțelege că acele organe vor suferi mai mult, ale căror arterii vor fi mai de vreme sau mai mult învârtoșate. Dacă arteriile creierului vor fi atacate, creierul va suferi; dacă acele ale inimii, inima.

De aci se poate vedeă că *simptomele* boalei vor fi cu totul deosebite, după locul în care ea s'a așezat mai mult sau mai timpuriu și greutatea ei va fi legată de însemnătatea organelor cari au fost prinse. Cele mai grele simptome se vor prezenta atunci când creierul, inima, rinichii vor fi atacați, mai puțin grele sunt cazurile în cari intestinele se vor îmbolnăvi și mai puțin atunci când arteriile membrelor singure sunt bolnave.

¹⁾ Vezi art. *reumatismul*.

²⁾ Vezi broșura autorului: *Diabetul, îngrășarea, gălbi narea*. Editura „Cartea Românească”, Știința pentru toți din „Cunoștințe Folositoare” No. 5.

Unul din simptomele de căpetenie ale arteriosclerozei este *presiunea mărită a sângelui*, presiune ce se poate constată prin unelte speciale de cari fac uz medicii pentru cercetarea boalelor. Presiunea sângelui, despre care am vorbit mai sus, este o cifră mișlocie. Dacă inima e slabă această presiune poate fi mai mică, ceea ce face anumite turburări ce nu intră în cadrul arteriosclerozei. O presiune mai mare se poate găsi la diferite stări, dar dacă această presiune e mărită în totdeauna, aceasta este un semn de arterioscleroză, fie că această boală a prins arteriile mari ce vin dela inimă fie că a cuprins multe arterii mai mici și în deosebi pe acele ale rinichilor.

Bolnavul însă nu cunoaște presiunea sângelui, el vine la medic cu anumite *turburări*, cari deabiă fac pe medic să cerceteze presiunea. Astfel de turburări sunt: amețeli, o greutate a mișcărilor sau o piedică a lor, bătăi preă tari ale inimii pe care bolnavul le simte mai ales în tăcerea nopții, unele turburări ale mistuirii, un început de surzenie sau de vedere slăbită și altele. Astfel de turburări îndrumează pe medic la cercetarea presiunii sângelui. Când presiunea este mărită, inima trebuie să se opintească mai mult și poate înfruntă un timp oreșicare piedicile, dar aceasta nu merge până la nesfârșit; rinichii nu mai lucrează atât de bine, fie că scot mai puțină urină, fie că din contra scot preă multă urină, dar aceasta nu conține substanțele vătămătoare pe cari trebuie să le dea afară așa

că ele rămân în sânge și duc la rândul lor iar la turburări și la înrăutățirea stării de arterioscleroză. Arteriile singure suferă de pe urma arteriosclerozei; ele nu pot rezista atât de bine ca acele sănătoase și elastice apăsării și frecării sângelui; se lărgesc. Așa e mai ales cu *aorta*, cea mai mare arteră care trebuie să primească la fiecare bătae a inimii deodată tot sângele din ea. Presiunea sângelui merge uneori atât de departe încât unele din aceste arterii crapă. Se produce atunci o *hemorație* (o pierdere de sânge în locul în care a crăpat).

Dacă acest loc e în creeri, hemorația aceasta dă loc la *apoplexie (damba)* cu urmările ei: paralizii, pierderea vorbirii, pierderea cunoștinții, moartea. Alte arterii în loc să se lărgescă de pe urma presiunii prea mari se lungesc se îndoaie și putem vedea astfel de arterii încolăcite mai ales la tâmpile și la acele arterii unde căutam de obicei pulsul.

Lărgirile și lungirile acestor arterii dacă sunt localizate la o parte mică a unei arterii fac un fel de pungi în cari sângele se încheagă de multe ori. Aceste pungi se numesc *anevrisme*, ele pot crăpa și bolnavul sângerează, capătă o *hemorație internă* de pe urma cărei poate muri subit, mai ales dacă e vorba de un aneurism al aortei.

Unele arterii bolnave se strâng, au spasme și atunci bolnavul simte dureri în acele părți, dureri ce durează atâta cât durează și spasmul. În acelaș timp organele în cari se petrec astfel

de spasme nu sunt în stare să funcționeze. Dacă un astfel de spasm coprinde o arterie a piciorului, atunci bolnavul este silit să se oprească în loc, el *șchiopătează*. Șchiopătarea este vremelnică, poate dură câteva clipe dar și mai mult și atunci vorbim de o *șchiopătare intermitentă* (adică cu întreruperi). Dacă arteriile brațului sunt prinse, brațul se oprește dela mișcarea începută și vorbim de o „șchiopătare intermitentă” a brațului; dacă un vas al creierului din partea care conduce vorbirea este cuprins de un astfel de spasm zicem că vorbirea „șchiopătează”. Aceste stări sunt trecătoare, dar un semn sigur de boala care poate fi mai greă sau mai ușoară, după organul care e prins. Când acest organ e inima atunci toată circulația sângelui e în suferință, omul se simte foarte greu bolnav, în acelaș timp el are dureri mari și un simț de sfâșiere în regiunea inimii, un simț de moarte apropiată, stare care deși foarte greă și care se poate termina cu moartea, trece totuși de multe ori și bolnavul iar se simte bine. Asemene stare se numește *angina de piept*. Această boală e mai mult o boală a vârstei mai înaintate dar poate veni și la 40 ani și mai de vreme, dacă arteriile inimii și aorta sunt prinse.

După cum se vede, se poate spune pe scurt că arterioscleroza este o stare aproape firească la oamenii bătrâni; ea devine nefirească când se arată la oamenii tineri; poate fi ușoară și să nu prezinte aproape nici o turburare, dar poate deveni și foarte greă, prezentând turburări din

cele mai grele și dureroase și se poate sfârși chiar cu moartea.

O atare stare cere totdeauna intervenția medicului.

Arterioscleroza poate atacă și pe femei și pe bărbați, dar e mai răspândită la bărbați, de oarece aceștia au, ce e drept, și munca cea mai greă, dar duc și de obicei o viață mai destrăbălată decât femeile.

Ce este de făcut în contra arteriosclerozei? Care e *tratamentul* acestei boli și ce fel de îngrijiri cere?

Înainte de toate ar trebui să o *prevenim*. Omul care va duce un trai mai liniștit, mai cum-pătat, mai puțin chinuit, care se va feri de tot soiul de escese. (destrăbălări) în de ale mâncării, băuturii etc., acela care se va feri de otrăvurile ce produc boala și dintre cari cele mai răspândite sunt alcoolul și tutunul, va fi mai puțin atins de boală decât ceilalți. Apoi și cei cari se pot feri mai bine de bolile infecțioase, mai ales de sifilis sau, dacă le vor avea, se vor fi tratat mai mult și mai bine, vor fi și ei scutiți de arterioscleroză.

La vârsta de 40 ani fie ce om începe a se apropiă de aceea ce noi numim bătrânețea; rugină începe să se depună. Acesta este timpul obicinuit în care el ar trebui să consulte medicul înainte chiar de a avea turburări mai mari. Zice un proverb italianesc că dela 40 în sus: ne doare ba ici, ba colea. Atunci începe ceea ce numește un medic francez *prescleroza*, adică o

stare care încă nu e scleroza dar îndrumărea spre dânsa. E timpul să se ieie măsuri. Aceste măsuri sunt în primul loc *regimul*, adică felul de trai regulat și alegerea mâncării și a băuturii după anumite reguli. Omul trebuie să se ferească de escese. Omul de 40 ani chiar dacă se simte bine sau cum zice el „se simte tânăr“, trebuie să știe că adevărata tinerețe, care permite totul, a trecut. Viața cumpătată și munca cumpătată sunt primele condițiuni ale vindecării acestor stări.

În al doilea rând vin medicamentele și tratamentele de alt ordin. *Iodul* este medicamentul cel mai întrebuintat în această perioadă și poate uneori preveni arterioscleroza. O odihnă absolută de câteva săptămâni pe an și un tratament la vreo stațiune balneară pun organismul în măsură să-și revie. Cei vechi luau sânge odată sau de două ori pe an; această măsură nu e nici azi părăsită și poate aduce uneori foloase.

Apoi bolnavul trebuie să fie examinat pentru a se vedea dacă nu sunt urme de boli vechi trecute sau uitate și cari trebuie tratate.

Când se prezintă simptomele de arterioscleroză vădită, nici atunci nu suntem lipsiți de mijloace de a o trata și mai ales de a ne feri de urmările ei. Mijloace de a muia arteriile învârtoșate nu avem, dar există mijloacele a preveni urmările ce le cunoaștem și la cari ne putem aștepta. Și aci cel dintâi și mai de seamă lucru este *regimul*; bolnavul va mânca puțin și va alege mai mult lăptării, zarzavaturi, fructe și

va reduce cu mult sau va renunță la carne. De asemenea se va renunță la alcooluri, spirtoase) și tutun. Și aci iodul sub diferite forme fie ca medicament luat pe dinăuntru, fie sub formă de injecție va aduce folos. In afară de aceasta ca medicamente se prescriu adesea *teobromina*, *diuretina*, uneori *chinina*. Când inima e prinsă și când apar primele semne de anghină de pept, se recomandă preparatele de *nitru*: *amyl-nitrit*, *nitroglicerina* sau *trinitrina*, *tetranitrolul*, etc. In unele cazuri grele chiar o intervenție chirurgicală, recomandată de savantul profesor român *Danielopol*, poate scăpa viața și îndepărtă durerile bolnavului.

Pentru a micșorà presiunea sângelui se poate face din când în când o *luare de sânge*, apoi sunt *tratamente electrice* speciale pentru acest scop. Unele ape minerale și mai ales o cură la unele stațiuni de băi pot face mult bine. Astfel de băi sunt în țară *Slănicul*, *Govora*, *Olănești*, *Malnaș*, în străinătate *Franzensbad*, *Carlsbad*, *Marienbad*, *Vichy* și altele, pentru gradele nu prea înaintate. In ultimele vremuri se dau niște săruri cari se iau ori sub formă de injecție ori sub formă de medicament, cum e siropul compus de un profesor din Praga, numit *sclerosirop* și care dă uneori bune rezultate.

Din toate medicamentele însă cel mai bun este: *odihna* și *cumpătarea în toate*.

Seria B. „Sfaturi pentru gospodari”.

- No. 1. Ingrijirea păsărilor de Prof. C. Motaș.
- ” 2. Despre tovarășii de Preot C. Dron.
- ” 3. Despre scarlatină de Dr. I. Gheorghiu.
- ” 4. Livada din sâmburi de G. Gheorghiu.
- ” 5. In jurul casei de M. Lupescu.
- ” 6. Casa de I. Simionescu.
- ” 7. Morcovul și alte legume de P. Roziade.
- ” 8. Sifilisul de Dr. E. Gheorghiu.
- ” 9. Temeiul îmbunătățirii vitelor de Th. Chițoi.
- ” 10. Votul obștesc de A. Gorovei.
- ” 11. Creșterea porcilor de C. Oescu.
- ” 12. Viermii de mătasă de T. A. Bădărău.
- ” 13. Oftica sau tuberculoza de Dr. E. Gheorghiu.
- ” 14. Pelagra de Prof. V. Babeș.
- ” 15. Alegerea semințelor de C. Lacrișianu.
- ” 16. Creșterea păsărilor de Prof. C. Motaș.
- ” 17. Rătăcirile bolșeviste de Maior I. Mihai.
- ” 18. O stupină dintr’un roi de N. Nicolaescu
- ” 19. Cum se întemeiază o vie de D. M. Cădere
- ” 20. Răsadnița și Plantele din răsad de V. Sadoveanu.
- ” 21. Lehuzia de dr. E. Gheorghiu.
- ” 22. Meșteșugul vopsitului cu burueni de Art. Gorovei.
- ” 23. Cum orbim de I. Glăvan.
- ” 24. Păstrarea carnei de porc de G. Gheorghiu
- ” 25. Calul de Prof. E. Udrișchi.
- ” 26. Doctorul in casă de Dr. O. Apostol.
- ” 27. Cum trebuie să ne hrănim de E. Severin.
- ” 28. Lămurirea legii dărilor de Iuliu Pascu.
- ” 29. Beția de Dr. Emil Gheorghiu.
- ” 30. Lămurirea Constituției de Artur Gorovei.
- ” 31. Boale parazitare la animale, cari trec la om de C. Motaș
- ” 32. Folosințe nesocotite în gospodărie de I. Simionescu.
- ” 33. Mama și copilul, de Dr. M. Manicatide.
- ” 34. Indrumări spre sănătate, de Dr. I. Bordea.
- ” 35. Despre hrană, de Dr. I. Bordea.
- ” 36. Omul și societatea de Al. Giuglea.
- ” 37. Bucătăria sâtenței de Maria Col. Dobrescu.
- ” 38. Sfecla de zahăr de C. Lacrișianu.

- No. 39. Ingrășarea pământului de *I. M. Dobrescu*,
 „ 40. Frigurile de baltă de *T. Dumitrescu*,
 „ 41. Bannul de *A. Giuglea*.
 „ 42. Sfaturi practice de *Ing. A. Schorr*.
 „ 43. Lămurirea calendarului de *A. Giuglea*.

Seria C. „Din lumea largă“.

- No. 1. Ucraina de *G. Năstase*.
 „ 2. Cehoslovacia de *I. Simionescu*.
 „ 3. Munții apuseni de *M. David*.
 „ 4. Finlanda de *I. Simionescu*.
 „ 5. Bucovina de *I. Simionescu*.
 „ 6. Basarabia de *G. Năstase*.
 „ 7. Dobrogea de *C. Brătescu*.
 „ 8. În spre polul sud de *I. Simionescu*.
 „ 9. Olanda de *Ap. D. Culea*.
 „ 10. Viața în adâncul mărilor de *C. Moțaș*.
 „ 11-12. A. Șaguna de *I. Lușaș*.
 „ 13. Către Everest de *I. Simionescu*.
 „ 14. Românii de peste Nistru de *V. Harea*.
 „ 15. Ardealul de *I. Simionescu*.
 „ 16. Lituania, de *G. Năstase*.
 „ 17. Câmpia Transilvaniei, de *Ion Popu-Câmpianu*.
 „ 18. Moldova de *I. Simionescu*.
 „ 19. Românii din Ungaria de *I. Georgescu*.
 „ 20. Jud. Turda-Arieș de *I. Mureșeanu*.
 „ 21. Țara Hategului de *Gavril Todica*.
 „ 22. Șp. C. Haret de *I. Simionescu*.
 „ 23. Danemarca de *Magda D. Nicolaescu*.

Seria D. „Știință aplicată“.

- No. 1. Fabricarea săpunului de *A. Schorr*.
 „ 2. Motorul Diesel de *Ing. Casetti*.
 „ 3. Industria parfumului de *E. Severin*.
 „ 4-5. Aerul lichid de *Ilie Matei*.
 „ 6. Industria azotului de *L. Caton*.
 „ 7-9. Locomotiva de *Ing. Casetti*.
 „ 10. Aeroplanul de *Dr. V. Anastasiu*.
 „ 11. Baloane și dirijabile de *C. Mihăilescu*.

! Pentru premiul școlar !

Se recomandă

PAGINI ALESE

CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE

Cele mai estine și mai instructive cărți